

**INNOWACYJNY PROGRAM
WYCHOWAWCZO-PROFILAKTYCZNY**

„JA I LUDZKI ŚWIAT WOKÓŁ MNIE”

Geneza programu

1. Idea programu pojawiła się jako rezultat wieloletniej współpracy autorów programu z radą pedagogiczną Gimnazjum Samorządowego nr 2 im. Polaków Zesłanych na Sybir:
 - a. warsztatów dla nauczycieli „Wypalenie zawodowe”(2012);
 - b. kaskadowych i interwałowych warsztatów dla rady pedagogicznej w ramach zadania publicznego MEN/2013/DZSE/1446 *Bezpieczna i przyjazna szkoła* (2013)
 - c. warsztatów dla nauczycieli „Profilaktyka uzależnień” (2014)

Podczas pierwszego spotkania nauczyciele poznali szereg ćwiczeń, które przeprowadzali następnie w swoich klasach. Rezultaty pracy uczniów omawiano podczas kolejnych sesji warsztatowych. W ten sposób powstał **„Kodeks Dobrych Praktyk Komunikacyjnych”**. Stworzony przez uczniów kodeks miał wyznaczyć **standardy** komunikowania się wszystkich podmiotów uczestniczących w życiu szkoły (uczniów, nauczycieli, personelu pomocniczego, rodziców).

2. Kolejny etap współpracy miał na celu uczynienie „Kodeksu Dobrych Praktyk Komunikacyjnych” „żywym” narzędziem, które pomaga uczniom i nauczycielom sprawnie dochodzić do porozumienia. W każdej klasie odbyły się dwugodzinne warsztaty. Ich celem była analiza poszczególnych zapisów Kodeksu. Uczniowie mieli także zastanowić się, po jakich zachowaniach - swoich i rozmówcy – można poznać, że stosowane są zalecenia zawarte w Kodeksie. Warsztaty kończyły trzy spotkania trenerów realizujących program z uczniami całej szkoły. Każdy rocznik miał osobne spotkanie w auli gimnazjum, podczas którego trenerzy omówili szczegółowo przebieg i rezultaty warsztatów.

Praca nad **„Kodeksem Dobrych Praktyk Komunikacyjnych”** była bezpośrednią inspiracją do stworzenia **pilotażowego innowacyjnego programu wychowawczo-profilaktycznego „Ja i ludzki świat wokół mnie”**.

Podstawy stworzenia programu

1. Uczniowie zaakceptowali dialogową formę przeprowadzenia warsztatów, która okazała się dla nich bardzo inspirująca i otwierająca.
2. Uczniowie bardzo silnie angażowali się w dyskusje wokół takich zagadnień jak szczerłość i jej granice, rozumienia postulatu „Szczepnij mnie. Ja też jestem człowiekiem”, akceptacja siebie samego i innego człowieka, tolerancja. Te skądinąd bardzo trudne do dialogu kategorie

okazały się być dostępne dla ich poziomu rozwoju intelektualno – emocjonalnego. Siła emocji towarzysząca rozmowom na te tematy każe sądzić, że uczniowie na etapie rozwoju, na jakim się znajdują, bardzo takich rozmów potrzebują.

3. Uczniom bardzo podobała się praca w grupach i możliwość nieskrępowanego doboru w grupy. Łatwo i chętnie przyswoili sobie postulat, że sensem pracy jest dzielenie się jej wynikami z innymi. Uczniowie odruchowo przyjmują postawę rywalizacji, ale bardzo chętnie przechodzą na postawę współpracy, co ma zdaniem prowadzących kapitalne znaczenie dla konstrukcji procesu wychowawczego w szkole. Zaskakująco wielu uczniów jest przygotowanych do zrozumienia, że nauka jest wartością autoteliczną, jednak by dokonać ostatnich kroków w takim kierunku potrzebują wsparcia ze strony dorosłych.
4. Zajęcia ujawniły, że źródłem bezpieczeństwa w samoświadomości uczniów są osoby dorosłe. Bardzo uważnie reagowali na stwierdzenie, że sami dla siebie też są źródłem, być może najważniejszym, poczucia bezpieczeństwa i mogą w szkole czuć się dobrze.
5. Ujawnili silną, głęboką potrzebę rozmowy i wsparcia przy rozwiązywaniu problemów wynikających z dojrzewania: nawiązywania relacji z rówieśnikami, przekształcanie relacji z rodzicami, budowanie własnego autorytetu w szkole, możliwości potrzeby realizowania podobań się i posiadania sympatii, poszukiwania rzetelnej wiedzy o sprawach płci.

Założenia ideowe programu

W naszej pracy dydaktyczno – wychowawczej nie możemy abstrahować od złożoności czasu historycznego, w którym nam, nauczycielom jak i naszym uczniom przyszło żyć. Jesteśmy świadkami bardzo dynamicznych przemian społecznych, kulturowych i cywilizacyjnych. Filozofowie, socjologowie, jak na przykład U. Beck, próbując uchwycić istotę naszych czasów mówią o „płynnej rzeczywistości”. Płynnej, to znaczy zmieniającej się, niepewnej, mgliście zarysowanej dla każdego z nas przyszłości. Idąc dalej, nasi uczniowie, nim staną się w pełni dojrzałymi ludźmi, wkroczą w świat, o którym wiemy tylko jedno – będzie bardzo różnił od tego, który teraz nas otacza. Jeśli dodać do tego powszechny, od niedawna!, dostęp do Internetu i związanych z jego rozwojem nowych sposobów komunikacji międzyludzkiej, zmian społecznych i kulturowych, które te nowe środki komunikacji wywołują, to coraz bardziej natarczywe staje się pytanie – jak szkoła ma swoje funkcje realizować tak, by jak najlepiej przygotować naszych uczniów do świata, który dopiero nadejdzie?

Podstawowe zadanie, które przed naszymi uczniami staje, to zbudowanie własnej tożsamości, uzyskanie możliwości budowania adekwatnej samoświadomości i samooceny, umiejętności

budowania relacji i umiejętności pozostawiania w nich. Zafascynowani techniką i możliwościami, jakie ona niesie nie tylko uczniowie zatracają świadomość najważniejszej rzeczy – nasze życie toczy się wśród innych ludzi. Bez nich, bez zbudowania sieci bliskich, autentycznych relacji nie jest możliwe udane życie, cokolwiek przez to „udane” rozumieć i jakkolwiek je definiować. Nic nie zastąpi fundamentalnej i najważniejszej relacji – „twarzą w twarz”. Bez tych fundamentów jak nasz uczeń odnajdzie się w tym morzu wzajemnie sprzecznych informacji, z pozoru łatwego zaspokajania swoich psychospołecznych potrzeb, kiedy proste rozwiązania kuszą ze wszystkich stron i są przecież takie proste, oczywiste i łatwe? A że najczęściej treściowo puste? To kiedyś się ujawni, że np. przyjaciel „na fejsie” nie jest przyjacielem we właściwym tego słowa znaczeniu, że otoczony takimi przyjaciółmi w istocie jestem sam ...

Program, skonstruowany w oparciu o powyższy sposób myślenia, spełnia następujące kryteria:

1. Porusza najważniejsze problemy współczesnych uczniów - budowanie adekwatnej samoświadomości, samooceny, tożsamości;
2. Uwrażliwia na podstawową prawdę o człowieku – życie ludzkie od narodzin do śmierci toczy się wśród innych ludzi. Umiejętność budowania poprawnych relacji z innymi ludźmi i umiejętność trwania w tych relacjach jest podstawową umiejętnością, jaką powinien nabyć każdy człowiek. W tym sensie proponowany program przeciwstawia się skrajnie rozumianemu indywidualizmowi i zachęca do poszukiwania harmonii między „ja” i „my”;
3. Jest spójny i konsekwentny, zaprojektowany na cały okres pobytu ucznia w szkole.
4. „Metodą” pracy podczas realizacji programu jest dialogowość. Jeśli chcemy uwrażliwiać na innych, jeśli chcemy otwierać serca i umysły a nie indoktrynować i dyscyplinować, to innej „metody” nie ma. Tylko w dialogu, u podstaw którego jest szacunek dla drugiego człowieka kimkolwiek on jest, pojawia się szansa na otwarcie się uczniów wobec nas, nauczycieli i co ważniejsze - ich wobec siebie nawzajem. Dlatego też z założenia każdy scenariusz jest tak skonstruowany, aby na wszystkie możliwe sposoby zachęcać uczniów do dialogu i uczyć „bycia w dialogu” z nauczycielem, ale przede wszystkim z innym uczniem. Takie podejście daje szansę na budowanie wśród uczniów poczucia wspólnoty, przynależności do czegoś, co jest ponad „ja”, do przełamania rozwoju w kierunku skrajnego indywidualizmu.
5. Wychowawcy realizujący program będą starali się świadomie budować partnerstwo ze swoimi uczniami. Wyrazi się to nie tylko w „oddaniu” lekcji uczniom, ale też w budowaniu postawy otwartości i dialogu – również poprzez używanie odpowiedniego języka: unikania wypowiedzi z pozycji „wiem” na rzecz pozycji „z mojej perspektywy...”.

Treści programu

I klasa

Cele:

- Adaptacja
- Integracja klas w zespoły
- Zapobieganie samookreśleniu „ja” poprzez wykluczanie
- Tworzenie właściwych układów odniesień przez uczniów

Tematy lekcji wychowawczych:

1. Po co mi szkoła? Jaki przychodzę? Jaki chcę odejść za 3 lata?
2. „Ja” czy „my”? O rywalizacji i współpracy.
3. „Ja” czy „my”? O tożsamości.
4. „Ja” czy „my”? O samoświadomości, która potrzebuje lustra.
5. „Luzak” i „kujon”. O wartościach i wykluczaniu.
6. Szczerłość. O piekle wybrukowanym dobrymi(?) intencjami.
7. Nuda. O pustce w sercu i duszy znudzonego.
8. Nuda. O pokusie łatwych rozwiązań.

II klasa

Cele:

- Praca nad sobą
- Ja i Inny. Dialogowość, tolerancja, szacunek.

Tematy lekcji wychowawczych:

1. O pragnieniu autentyczności.
2. O pragnieniu oryginalności.
3. O potrzebie uznania.
4. O potrzebie przynależności.
5. Krzywda. O odpowiedzialności i zadośćuczynieniu.
6. Martwe słowo i żywe słowo. O dialogowości.
7. „Na początku było słowo”; „Słowa są jak kamienie”. O mocy słowa.
8. Szacunek przez małe „s”. O tolerancji i akceptacji, pozostając sobą.

III klasa

Cele:

- Moja tożsamość.
- Między dzieciństwem a dorosłością.

Tematy lekcji wychowawczych:

1. Kim jestem? O samookreśleniu.
2. Kim chcę być? O głowie w chmurach.
3. Kim mogę być? O stopach na ziemi.
4. Być silnym. O woli mocy, lęku i zdolności do samoograniczenia.
5. Asertywność. O harmonii w relacjach międzyludzkich.
6. „Ja, ja i tylko ja”? O Innym we mnie.
7. O miłości.
8. Wiedza i wiara. O różnych drogach poznania.
9. Moje mocne i słabe strony. Diagnoza.
10. Moje mocne i słabe strony. O rozświełtaniu mroków przyszłości.

Korzyści z realizowania programu

Dla uczniów:

1. Budowanie prawdziwie partnerskich relacji pomiędzy uczniami i nauczycielami;
2. Upodmiotowienie uczniów w szkole;
3. Uwrażliwienie na wartość dialogu z drugim człowiekiem, u podstaw którego jest akceptacja i szacunek dla partnera dialogu;
4. Zapobieganie powstawaniu (i trwaniu) niewłaściwych układów odniesienia w klasie;
5. Zapobieganie nadmiernej rywalizacji na rzecz rozwijania umiejętności współpracy;
6. Wspieranie uczniów w budowaniu tożsamości, samoświadomości i adekwatnej samooceny;
7. Uwrażliwianie na potrzeby innych;
8. Wspieranie w tworzeniu harmonii w relacji „ja - inny” i „my – wy”.

Program ma ogromny walor diagnostyczny. Podczas ćwiczeń, wychowawca ma okazję dostrzec potrzeby i problemy uczniów, które w innych okolicznościach, długo mogłyby pozostać niedostrzeżone. Wychowawca świadomy potrzeb ucznia, może poprzez rozmowę (dialog) rozwiązać określony problem. Proponowane uczniom ćwiczenia mają silny inkluzyjny wpływ na młodzież. Uczniowie, którzy na co dzień nie włączają się do wspólnych zadań lub wręcz

dezorganizują przebieg lekcji mają szansę współpracować z innymi. Sprzyja to integracji klasy. Scenariusze są tak skonstruowane by uczniowie mieli jak najwięcej okazji pracować w grupie oraz szczegółowo omówić przebieg poszczególnych ćwiczeń.

Dla nauczycieli:

1. Przywraca poczucie sensu pracy pedagoga/wychowawcy;
2. Pogłębia poczucie sprawstwa w relacjach z młodzieżą;
3. Jest szansą na świadome partnerskie oddziaływanie wychowawcze w pracy z uczniami;
4. Przywraca świadomość misji wychowawczej i wynikających z niej celów, metod i narzędzi ich realizacji;
5. Pozwala na świadomą, uporządkowaną, spójną, długofalową pracę wychowawczą, zaplanowaną na cały okres pobytu ucznia w szkole;
6. Stwarza możliwość indywidualizacji programu zarówno pod kątem predyspozycji wychowawcy, jak i potrzeb jego uczniów;
7. Przynosi materiał do analizy, który można wykorzystywać w rozmowach z rodzicami uczniów oraz pozostałymi nauczycielami.

Najbardziej widoczną korzyścią dla wychowawców, którzy zdecydują się poznać scenariusze zawarte w podręczniku „Ja i ludzki świat wokół mnie” jest ogromna oszczędność czasu. Nauczyciel może także ograniczyć swój udział do nadzoru nad przebiegiem lekcji wychowawczej. Wiele scenariuszy jest bowiem tak skonstruowana, że uczniowie mogą w oparciu o nie samodzielnie poprowadzić lekcję wychowawczą.

Dla szkoły:

1. Poprawia notowania /opinię szkoły w jej otoczeniu społecznym, w szczególności u rodziców;
2. Pozwala zacieśnić więzi z rodzicami;
3. Daje szansę na przekształcenie rady pedagogicznej w zespół świadomych misji i celów wychowawczych pedagogów;
4. Pozwala zmienić nastawienie i uwrażliwić nauczycieli na potrzeby uczniów;
5. Zapobiega „zaocznemu definiowaniu” uczniów i tym samym dostrzeżeniu mocnych stron wychowanków.

Sposoby realizacji programu

1. Wychowawcy realizują program wychowawczy na lekcjach wychowawczych pozostają w ciągłym kontakcie z dyrekcją i radą pedagogiczną, dzieląc się z nimi spostrzeżeniami, uwagami, ujawnianymi problemami uczniów.
2. Na prośbę wychowawców autorzy programu służą doraźną pomocą w realizacji niektórych scenariuszy.

Ewaluacja programu

Realizacja programu i efekty pracy wychowawczej będą poddawane systematycznej obserwacji. Za monitorowanie realizacji będą odpowiedzialni liderzy wybrani spośród wychowawców czterech klas pierwszych, pięciu klas drugich i pięciu klas trzecich, którzy wraz z pozostałymi wychowawcami przygotują raport ewaluacyjny uwzględniający:

1. Obserwację zachowania uczniów przez nauczycieli w czasie lekcji wychowawczych;
2. Analizę planu pracy wychowawczej;
3. Analizę ankiet przeprowadzanych wśród uczniów i rodziców;
4. Opinie rodziców o realizacji programu zbierane podczas okresowych spotkań z rodzicami;
5. Opinie uczniów zbierane po każdej lekcji wychowawczej prowadzonej zgodnie ze scenariuszem.
6. Opinie wychowawców realizujących program.